



## بررسی وضعیت مبلمان پارک‌ها و فضاهای سبز در شهر اهواز (نیمکت و سطل زباله)

### مقاله‌ی موردی: پارک‌ها و فضاهای سبز سواحل رود کارون

سیده نرگس نقیبی رگی<sup>۱</sup>

دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید چمران اهواز

naghibirokni@yahoo.com

#### چکیده

مبلمان پارک‌ها و فضاهای سبز بخشی از مبلمان شهر محسوب می‌شوند که به غیر از نقش خدمت‌رسانی، به زیباسازی و انتظام فضاهای سبز و پارک‌ها کمک نموده و به آن‌ها هویت می‌بخشند از جمله‌ی مبلمان‌های پارکی می‌توان به نیمکت و سطل زباله اشاره کرد که معمولاً از اهمیت بیشتری نسبت به سایر انواع مبلمان برخوردارند. به منظور بهبود وضعیت کمی و کیفی سطل‌های زباله و نیمکت‌ها در پارک‌ها و فضاهای سبز رودکنار کارون (منطقه‌ی مورد مطالعه) در شهر اهواز، میزان کیفیت مبلمان با استفاده از روش‌های اسنادی و میدانی یعنی جستجو در منابع گوناگون، مشاهدات میدانی و توزیع تعداد ۴۰۰ پرسش‌نامه مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از مطالعات میدانی نگارنده و تحلیل نظرات مردم با استفاده از نرم‌افزار SPSS نشان داد که هم نیمکت‌ها و هم زباله‌دان‌ها از نظر توزیع و پراکنش وضعیت نسبتاً مناسبی دارند اما از نظر سایر معیارها مانند مصالح مورد استفاده، ایمنی، مقاومت در برابر وندالیسم مقاومت در برابر آب‌وهوای توجه به اصول زیبایی‌شناسی و مواردی از این دست از کیفیت لازم برخوردار نیستند. همچنین نتایج ارزیابی از وضعیت عناصر مذکور، مشخص نمود میان معیارهای سنجش کیفیت مبلمان یعنی «کیفیت رنگ مبلمان» با معیار «توجه به اصول زیباسازی»، «میزان مقاومت مصالح» با «میزان مقاومت در برابر تخریب» و همچنین «میزان دسترسی به مبلمان» با «میزان کیفیت مکان‌یابی این عناصر» همبستگی مثبت وجود دارد. که با توجه به رتبه‌ای بودن نوع متغیرها از ضرایب همبستگی کندال و اسپیرمن برای محاسبه ضرایب همبستگی مذکور استفاده گردید.

واژه‌های کلیدی: مبلمان شهری، نیمکت، سطل زباله، کیفیت، رود کارون.

۱- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز





## ۱- مبلمان

مبلمان شهری در جهان، مقوله جدیدی است که با قدمت کوتاه خود، امروز توانسته است، از حوزه خدمات شهری به سایر حیطه‌های دیگر از قبیل فرهنگ، سنت، توریسم و غیره راه یافته، از محوریت و اهمیت خاصی برخوردار شود (حسینی، ۱۳۸۵: ۵۳). این عناصر مجموعه‌ای از تجهیزات شهری و تسهیلاتی است که کیفیت و کارایی زندگی را در شهر و خیابان ارتقاء می‌بخشد. در بررسی سیر تحول این مجموعه و سابقه تلاش‌های پیشین، آنچه که قابل ذکر است، ارتباط تنگاتنگ تاریخی و تفکیک‌ناپذیر این عناصر با خاستگاه خود است. خیابان، کوچه، میدان، پارک و در کل خود شهر، خاستگاه‌های نخستین انواع مبلمان هستند. تاثیرات مستقیم و مشخص هر شهری بر مجموعه عناصر و فضاهایش بر کسی پوشیده نیست. (توسلی و بنیادی، ۱۳۷۱: ۱۸).

در حال حاضر اکثر سازمان‌ها و مراکز دست‌اندرکار کشور، برنامه‌ریزی و مکان‌یابی صحیح مبلمان شهری را به عنوان یک راهبرد قطعی برای ایجاد محیطی پایدار، منسب و منطبق بر شرایط بومی تلقی نمی‌کنند و با عدم برنامه‌ریزی یا برنامه‌ریزی ناقص و غیراستاندارد در این زمینه، به هرج و مرج بصری و عدم کارایی این عناصر در محیط‌های شهری دامن می‌زنند. از طرف دیگر مبلمان موجود نیز به دلیل مشکلات فرهنگی (تخریب‌گرایی) و عدم رسیدگی دایمی و مدیریت نامناسب، کاربران را با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو ساخته است (زنگی‌آبادی و تبریزی، ۱۳۸۶: ۴۶). چنین مشکلاتی در مورد وضعیت مبلمان کلانشهرهایی همچون اهواز نیز به چشم می‌خورد؛ مسائل و مشکلاتی نظیر تخریب مبلمان، دسترسی نامناسب برای اقشار مختلف جامعه، عدم رعایت اصول زیبایی‌شناسی، مکان‌یابی نامناسب و غیره موجب تنزل کیفیت مبلمان به ویژه مبلمان‌های واقع در پارک‌ها و فضاهای سبز شهر اهواز شده است. با در نظر گرفتن شرایط مختلف طبیعی، فرهنگی، اجتماعی و غیره در این شهر، به نظر می‌رسد استانداردها و ضوابط مبلمان که مطابق با چنین شرایطی باشد لحاظ نگردیده است.

با توجه به قابلیت‌های فرلوان رودخانه‌ی کارون در شهر اهواز و پارک‌ها و فضاهای سبز سواحل آن (نواحی مورد مطالعه‌ی تحقیق) که در زیباسازی سیما و منظر شهر اهواز و خلق کمربندهای سبز طبیعی در حاشیه‌ی این رودخانه تاثیر گذار است، بهبود وضعیت کمی و کیفی مبلمان به ویژه نیمکت‌ها و سط‌های زباله که معمولا مهم‌ترین عناصر مبلمان در پارک‌ها و فضاهای سبز عمومی محسوب می‌شوند، زیبایی این منظره را دوچندان نموده و آسایش و راحتی شهروندان را به دنبال خواهد داشت. از این رو، یکی از مهم‌ترین اهداف مقاله‌ی حاضر ارتقاء وضعیت مبلمان در پارک‌ها و فضاهای سبز در راستای حفظ زیبایی فضاهای عمومی و ساماندهی آن‌ها در حواشی رودخانه‌ی کارون و به طور کل در شهر اهواز می‌باشد. در این مقاله، ضمن ارائه تعاریفی از مبلمان شهری و انواع آن و همچنین مختصری از ملاحظات و ضوابط مربوط به طراحی، نصب و مکان‌یابی مبلمان به خصوص، نیمکت‌ها و سط‌های زباله، به بررسی وضعیت کمی





(تعداد و پراکنش) و کیفی نیمکت و زباله‌دان در نواحی مورد مطالعه‌ی تحقیق با استفاده از روش‌های اسنادی و میدانی (پرسش‌نامه و مشاهده) پراخته شده است.

### ۲- تعریف مبلمان شهری

مبلمان شهری ترجمه عبارات انگلیسی Street furniture یا urban furniture می‌باشد که در بعضی از جاها تحت عنوان عناصر شهری نیز از آن یاد می‌شود (امینی و سمیاری، ۱۳۸۵). این تسهیلات در انگلستان بیش‌تر به «مبلمان خیدانی»<sup>۱</sup> و در امریکا به «مبلمان همگان»<sup>۲</sup> یا «مبلمان فضای باز»<sup>۳</sup> عروف هستند (مرتضایی، ۱۳۸۱: ۲۰). این مجموعه شامل عناصری می‌شود که اولاً در فضاهای باز عمومی شهر مکان‌یابی می‌شوند و مورد استفاده عمومی دارند و ثانیاً وجود آن‌ها در فضاهای شهری به نیازی از نیازهای شهروندان پاسخ گوید (نخی، ۱۳۸۰: ۷). در منابع دیگر، عناصری که برای راحتی، آسایش، ارائه اطلاعات، کنترل حرکت، ایجاد امنیت و رفاه حال استفاده‌کنندگان در فضاهای باز و سبز یا خیابان‌ها قرار داده می‌شوند، را در مجموع، مبلمان یا اثاثه شهری نامیده‌اند (W.Harris & T.Dines, ۱۹۹۸:۱)

### ۳- نوع شناسی مبلمان شهری

به طور کلی می‌توان مبلمان شهری را به دو گروه کارکردی و تزئینی تقسیم نمود. این تفکیک بدان معنی نیست که مبلمان کارکردی شهر نباید آراسته و چشم‌نواز باشد هدف این تفکیک توجه به این موضوع است که دسته نخست (مبلمان کارکردی) تاکید بر جنبه‌های عملکردی، توزیع مناسب، مکن‌یابی صحیح و اندازه متناسب با محیط می‌باشد (روحبخش، ۱۳۸۵: ۴). همچنین این عناصر شامل کاربری‌های مختلفی از قبیل: مبلمان با کاربری تفریحی - رفاهی مانند نیمکت، سطل زباله، مبلمان بازی کودکان و غیره، مبلمان با کاربری زیلسازی مانند گل‌جای‌ها؛ تندیس‌ها، آبنماها و غیره، مبلمان با کاربری تردد و ارتباطی مانند ایستگاه‌های اتوبوس، کفپوش‌ها، پارکینگ‌ها و غیره، مبلمان با کاربری چندمنظوره مانند تلفیق نیمکت و گل‌جای و غیره و در نهایت مبلمان با کاربری خدماتی مانند تابلوها، علائم، سایبان‌ها، باجه‌ها و غیره می‌باشند (زنگی‌آبادی و تبریزی، ۱۳۸۳: ۱۰-۷).

۱- Street furniture

۲- Public furniture

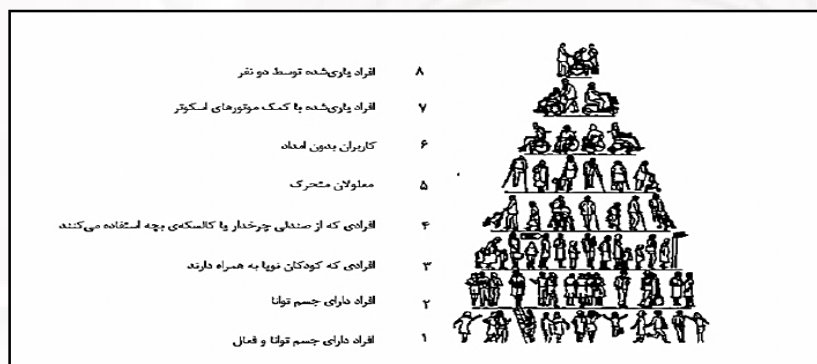
۳- Outdoor furniture





#### ۴- مبلمان شهری و نیازهای شهروندان

مبلمان شهری مناسب و کارآمد نه تنها می تواند موجب ارتقاء کیفیت محیط شهری گردد و تأثیر مطلوبی بر ذهن شهروندان بگذارد بلکه می تواند در آن ها حس تعلق خاطر نسبت به فضای شهری به وجود آورد (ملک، ۱۳۸۵: ۷) در طراحی شهری بایستی حداقل خدمات و امکانات شهری به طور یکسان در اختیار تمام اقشار شهروند قرارگیرد و تنوع و امکان انتخاب متفاوت را برای گروه های مختلف جامعه فراهم سازد (صفری و دیگران، ۱۳۸۵). از آنجا که مبلمان ها معمولاً در اماکن عمومی قرار دارند، استفاده کنندگان آن را همه افراد جامعه تشکیل می دهند زن، مرد، پیر، جوان، خرد و کلان، همگی انتظارات جسمی و روحی متفاوتی از این محصولات دارند (پورابوطالب، ۱۳۸۵). در واقع، مبلمان ها باید نیازمندی های استفاده کنندگان را در سطوح وسیع و به صورت پایدار برطرف سازد. در شکل ۱ افراد با توانایی ها و سنین مختلف نمایش داده شده است.



شکل ۱- هرم طراحی جهانی [۱۲]

#### ۵- ضوابط و استانداردهای مبلمان

اصول عمده ای که در طراحی و استقرار انواع مبلمان شهری باید رعایت کرد به شرح زیر می باشد:

۱ همخوانی (تئلسب): یکی از اصول عمده در طراحی و استقرار انواع مبلمان شهری، رعایت همخوانی با محیط است که این امر برای واکنش به ویژگی ها و ماهیت وجودی مکان و نیز عملکرد مورد نظر آن ضروری است.



۲ پاسخ به نیاز محیط: طرح باید متاثر از ویژگی ذاتی و هویت مکان باشد طرح موفق و ماندگار در بستر زمان و مکان، طرحی پویا است که دائماً به نیازهای کاربرن خود پاسخ داده، نیازهای عملکردی محل را برطرف می کند و خود را با ناملایمات و تنش های محیطی سازگار می نماید.

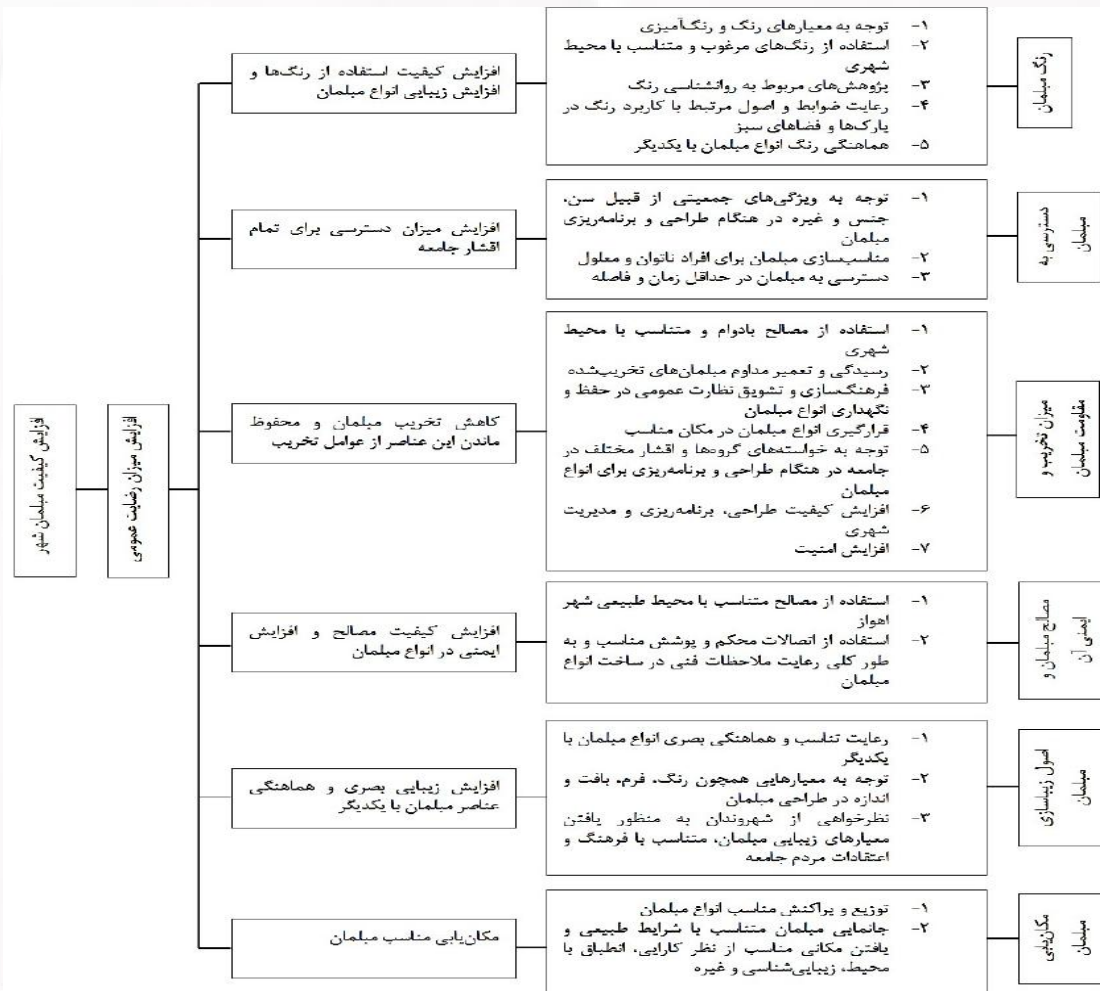
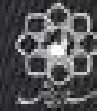
۳ شاخص های طراحی که شامل مواردی چون عوامل فرهنگی (شرایط اجتماعی و شرایط سیاسی) و عوامل کالبدی (اقلیم، جغرافیای طبیعی و محیط مصنوع) می باشد (W. Harris & T. Dines, ۱۹۹۵: ۲-۶).

در منبع دیگر، نکات مهم در طراحی مبلمان به دو گروه عمده فیزیکی و غیرفیزیکی تقسیم می شود پارامترهای فیزیکی ویژگی های ظاهری یک محصول را در بر می گیرند مانند شکل، رنگ و غیره و پارامترهای غیرفیزیکی محتوای فیزیکی ندارند بلکه به هنگام کاربرد و استفاده از محصول مورد توجه و اهمیت قرار می گیرند مانند هماهنگی با محیط اطراف، ایمن بودن و غیره (غلامپور، ۱۳۷۹: ۵۸-۵۵).

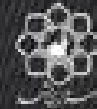
با توجه به اینکه ضوابط و استانداردهای موجود مبلمان معمولاً در مناطق و شهرهای مختلف کشور یکسان می باشد و اغلب اوقات شرایط و عوامل مختلف طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و غیره در تدوین این ضوابط نادیده گرفته می شوند و بیشتر به پارامترهای فیزیکی از قبیل اندازه، ارتفاع، جنس مصالح و غیره (که گاهی این پارامترها هم آن چنان که شایسته است مورد توجه قرار نمی گیرند) در برنامه ریزی عناصر مبلمان شهری توجه می شود، لذا با توجه به مطالعات اسنادی و میدانی نگارنده برخی از مهم ترین معیارهایی که بتوان کیفیت انواع عناصر یا مبلمان شهر اهواز را با این معیارها یا ملاکها مقایسه نمود در شکل ۲ نمایش داده شده است.

نکته ای که در اینجا حائز اهمیت می باشد این است که هر یک از معیارها در ارتباط با یکدیگر قرار دارند و به عبارت دیگر بر هم اثرگذار هستند. به عنوان مثال، افزایش کیفیت رنگ در انواع مبلمان بر افزایش میزان کیفیت این عنصر از لحاظ زیبایی تاثیر می گذارد به عبارت دیگر، این دو پارامتر در ارتباط مستقیم با یکدیگر قرار دارند. همچنین است پارامترهای مکان یابی مناسبت و در نتیجه دسترسی مناسب و پارامترهای ایمنی و مقاومت بیشتر مصالح مورد استفاده در مبلمان و میزان مقاومت در برابر تخریب این عناصر. در شکل ۳ ارتباط میان معیارهای گفته شده با یکدیگر نمایش داده شده است. در ادامه، روابط مذکور، با استفاده از ضرایب همبستگی کدال و اسپیرمن در ارتباط با دو نوع عنصر نیمت و سطل زباله بررسی خواهند شد.

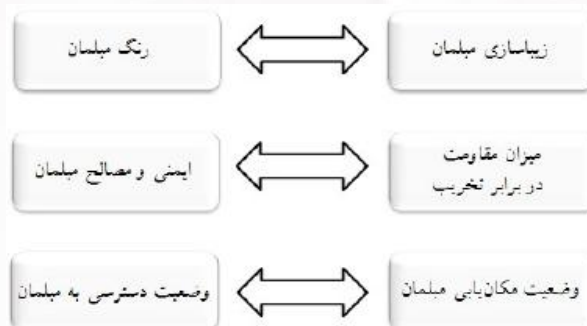




شکل ۲- اصول و معیارهای افزایش کیفیت مبلمان در فضاهای عمومی شهر



منبع: مطالعات اسنادی و میدانی نگارنده



شکل ۳- ارتباط میان عوامل ارزیابی و کیفیت عناصر مبلمان شهری

#### ۴-۵- معیارهای ارزیابی ایمنی و صندلی

ابتدایی ترین روش برای احساس آرامش و راحتی در پارک‌ها، استفاده از نیمکت است. این عناصر باید به شکلی قرار گیرند که دسترسی به آن‌ها آسان باشد و در سراسر پارک و به تعداد زیاد موجود باشند. توجه به طراحی صندلی‌ها بر حسب نوع کاربری‌ها ضروری است و افراد مختلف بر اساس سلیقه‌های مختلف انواع متفاوتی از صندلی‌های پارک را می‌پسندند پس بهتر است در فضاهای باز از انواع مختلف آن‌ها استفاده کرد (کرمی و شریعتی، ۱۳۸۵: ۳). بنابراین باید این مسئله را در نظر گرفت که در پارک‌ها یا فضاهای سبز شهری که امکان استفاده اقشار مختلف وجود دارد باید تمام امکانات رفاهی در نظر گرفته شود و نشستگاه‌ها طوری برای این مکن‌ها ساخته شود که مورد استفاده بیشتری برای همگان داشته باشد (خوشگوار و یوسفی، ۱۳۸۴: ۲۳). معیارهایی که در طراحی و انتخاب نشستگاه در مناطق دارای چشم‌انداز وجود دارد عبارت‌اند از: سادگی، فرم، استحکام و دوام، مقاومت توجیه‌پذیر در برابر وندالیسم و سهولت نگهداری آن (قنبری هفت‌چشمه، ۱۳۸۲: ۱۶۶).

#### ۴-۶- اصول مکان‌یابی ایمنی و صندلی

تاحدممکن وسایل نشستن باید درجایی نصب شوندکه از برخی عوامل جوی به ویژه باد در امان باشند. استقرار آن‌ها باید بر اساس چیدمانی منطقی صورت گیرد تا از معلق ماندنشان در سطح خیابان و فضای مورد استفاده جلوگیری شود. چیدمان نادرست به سادگی باعث ایجاد حس شلوعی و مزاحمت در مکان می‌گردد. تعدادی از صندلی‌های خیلانی را در سایه و تعدادی دیگر را در آفتاب قرار می‌دهند. آنهایی که در گذرگاه قرار می‌گیرند نباید مزاحمتی در رفت‌وآمد مردم



ایجاد کنند. نیمکت باید طوری مکن‌یابی شده باشد که فرد به جای نگاه کردن به مردم و ترددشان، مناظر اطراف را مشاهده کند و باید حداقل منظر دوسویه داشته باشد و به افراد گزینه‌های متنوعی برای انتخاب ارائه دهد مانند آفتاب، سایه، آرامش، فعالیت و غیره (مرتضایی، ۱۳۸۱: ۵۲).

### ۳-۵- معیارهای ارزیابی سطل زباله

زندگی شهری برخلاف زندگی ساده روستایی، با مصرف توأم است. آن‌ها در تلاش بیشتر برای خرید و مصرف هستند. در چنین شرایطی خیابان، میدان، پارک و هر مکان عمومی دیگر می‌تواند به سادگی به محل دفع انواع زباله‌های مردم تبدیل شود لزوم طراحی، ساخت، مکن‌یابی و نصب درست انواع زباله‌دان با کاربردها و فرم‌های متنوع در این شرایط بیش از پیش ضرورت می‌یابد (مرتضایی، ۱۳۷۹: ۶۷). در طراحی زباله‌دان برای هر منطقه یا محل رعایت این نکات حائز اهمیت است: دوام در برابر وندالیسم و فرسایش، مواد و مصالحی با حداقل تعمیر و نگهداری، سهولت تخلیه و نظافت، ضد سرقت، ضد آتش، اختفای محتویات (زباله‌ها) و نصب، سوار کردن و اتصال اجزاء (مرتضایی، ۱۳۷۹: ۶۸).

### ۳-۶- اصول مکان‌یابی سطل زباله

ظروف زباله در سطح شهر باید به آسانی قابل دسترس، به تعداد زیاد و بی‌نیاز از محافظت باشند. یکی از اشتباهات مهم در مکن‌یابی، این است که سطل‌ها در جایی قرار گیرند که بتوان به راحتی آن‌ها را خالی کرد، نه اینکه به راحتی برای شهروندان قابل دسترس باشند (شجاعی، ۱۳۸۷: ۵). در محیط شهری زباله‌دان باید قابل رویت بوده استفاده از آن راحت باشد، ولی نباید به عنوان عنصری مزاحم و پر زرق و برق جلوه کند. استقرار زباله‌دان نباید به صورت اتفاقی انجام پذیرد بلکه باید بر اساس نرخ تردد و ازدحام مردم در یک محدوده یا نقطه‌ای خاص انجام گیرد. در فضاهای شهری با تعدد مبلمان شهری، زباله‌دان نیز باید در هماهنگی کامل با عناصر یادشده باشد ولی در مکان‌هایی چون باغ، پارک و تفریح‌گاه زباله‌دان بهتر است با معابر و گذرگاه‌های محیط در ارتباط باشد. همچنین استقرار زباله‌دان در نزدیکی نیمکت بسیار توصیه شده است (مرتضایی، ۱۳۷۹: ۶۷).







#### ۶- موقعیت جغرافیایی و ویژگی‌های محدوده‌های مورد مطالعه

مناطق مورد بررسی در این تحقیق، همان‌طور که پیش‌تر اشاره گردید، پارک‌ها و فضاهای سبز رودکنار کارون می‌باشند. در این محدوده نیمکت‌ها و سطل‌های زباله تعداد ۹ پارک به همراه فضاهای سبز اطراف آن‌ها به منظور بررسی وضعیت کیفی و کمی این عناصر مورد مطالعه قرار گرفت؛ پارک‌ها و فضاهای سبز حاشیه‌ی رود کارون در چهار منطقه از شهر یعنی مناطق اول، دوم، چهارم و هفتم قرار گرفته‌اند. بیش‌ترین تعداد پارک‌ها و فضاهای سبز در منطقه‌ی دوم (تعداد شش پارک) می‌باشد. بیشتر پارک‌ها و فضاهای سبز مورد بررسی از نوع منطقه‌ای و ناحیه‌ای بوده و بنابراین جمعیت نسبتاً زیادی را نسبت به پارک‌های همسایگی و محله‌ای به خود جذب می‌نمایند. پارک لاله، پارک ۴۲ هکتاری، پارک دولت ۱ و ۲ و جاده ساحلی کیانپارس تقریباً در شمال شرقی شهر اهواز قرار می‌گیرند؛ پارک ملت (بوستان مهزیار) و پارک‌های ساحلی در مرکز شهر اهواز واقع هستند و پارک شقایق (قوری) در جنوب غربی اهواز قرار دارد.

#### ۷- وضعیت نیمکت‌ها و سطل‌های زباله در نواحی مورد مطالعه

مصالح به کار رفته در بیشتر نیمکت‌ها از جنس فلز، سیمان و چوب می‌باشد. رنگ غالب در این نوع مبلمان



شکل ۴- موقعیت پارک‌های مورد مطالعه در حاشیه‌ی رودخانه‌ی کارون در شهر اهواز

معمولاً سبز و زرد است. میزان تخریب به ویژه تخریب عمدی (وندالیسم) در نشستگاه‌های محلوده‌ی مورد مطالعه نسبتاً زیاد می‌باشد اما از نظر پراکنش تقریباً از توزیع مناسبی در پارک‌ها و فضاهای سبز حاشیه‌ی رود برخوردار هستند. تعداد نیمکت‌ها در ساحل غربی کارون در حدود ۱۵۰ و در ساحل شرقی در حدود ۱۳۳ مورد می‌باشد. مصالح مورد



استفاده در اکثر زباله‌دان‌های نواحی مطالعه‌شده، از جنس فلز و گالوانیزه می‌باشند رنگ‌های آبی، سبز و زرد رنگ‌های به کار رفته در این نوع مبلمان هستند. در سطل‌های زباله مانند نیمکت‌ها نیز تخریب عمده مشاهده گردید اما از توزیع نسبتاً مناسبی در سطح محدوده برخوردار هستند. متأسفانه ارتفاع بعضی از سطل‌ها برای افراد نشسته بر صندلی چرخدار مناسب نمی‌باشد و مناسب‌سازی لازم در این زمینه صورت نگرفته است. تعداد سطل‌ها در ساحل غربی کارون در حدود ۲۰۰ و در ساحل شرقی در حدود ۶۸ مورد می‌باشد.



شکل ۵- نمونه‌هایی از انواع نیمکت و سطل زباله در پارک‌ها و فضاهای سبز رودکنار کارون

#### ۸- مواد و روشی تحقیق

در این پژوهش، به منظور بررسی نیمکت‌ها و زباله‌دان‌ها از نظر کمیت و کیفیت و نیز دسترسی مطلوب و مناسب آن‌ها برای تمام اقشار جامعه خصوصاً افراد معلول از روش‌های میدانی از قبیل مشاهدات، برداشت‌ها و بازدیدهای میدانی از محدوده‌ی مورد مطالعه و توزیع تعداد ۴۰۰ پرسش‌نامه استفاده گردید و وضعیت موجود این عناصر با استانداردهای رایج مبلمان مقایسه شد. پرسشنامه‌ها به صورت کاملاً تصادفی میان افرادی که در پارک‌ها و فضاهای سبز سواحل کارون حضور داشتند، توزیع گردید.

با توجه به مطالعات انجام شده در ارتباط با عوامل موثر در میزان کیفیت انواع مبلمان (نیمکت و سطل زباله) و با توجه به شکل ۲ یعنی «اصول و معیارهای افزایش کیفیت مبلمان در فضاهای عمومی شهر»، هشت عامل، به عنوان مهم‌ترین معیارهایی که بتوان وضعیت کیفی مبلمان‌های موجود در نواحی موردنظر را ارزیابی نمود، در نظر گرفته شد. این هشت عامل یا معیار عبارت‌اند از: ۱- کیفیت استفاده از رنگ‌ها از نظر مفرح و شاد بودن و هماهنگی با سایر عناصر ۲- میزان دسترسی به مبلمان برای تمام اقشار جامعه (افراد سالم و معلول) ۳- میزان تخریب مبلمان ۴- کیفیت مصالح مورد استفاده در مبلمان و ایمنی وسایل ۵- میزان مقاومت در برابر تخریب گرای ۶- میزان مقاومت در برابر آب‌وهوا ۷- کیفیت انواع مبلمان از نظر طراحی و توجه به اصول زیباشناسی ۸- کیفیت انواع مبلمان از نظر جانمایی مناسب. برای هر یک از هشت عامل ذکر شده از پاسخ‌دهندگان تقاضا شد که با استفاده از سه وضعیت خوب، متوسط و بد و



همین طور، زیاد، متوسط و کم، ارزیابی خود را در ارتباط با وضعیت کیفی مبلمان موجود در پارک‌ها و فضاهای سبز سواحل کارون بیان کنند.

## ۹- تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

نتایج حاصل از میزان ارزیابی پاسخ‌دهندگان در مورد وضعیت کیفی نیمکت‌ها و سطوح زباله در پارک‌ها و فضاهای سبز سواحل کارون در قالب جدول شماره ۱ به تفکیک برای هر نوع مبلمان بیان شده است. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، نیمکت‌ها و صندلی‌های واقع در پارک‌ها و فضاهای سبز ساحل کارون، از نظر «میزان دسترسی مبلمان برای افراد سالم» و «توزیع و مکان‌یابی مناسب» در وضعیت خوبی قرار دارند، اما در مواردی چون «میزان تخریب مبلمان»، «مقاومت در برابر تخریب‌گرایی» و «دسترسی برای افراد ناتوان» وضعیت ضعیفی داشته و در سایر موارد مانند «توجه به اصول زیبایی‌شناسی»، «مقاومت در برابر آب‌وهوا»، «کیفیت مصالح و ایمنی مبلمان» و «کیفیت رنگ‌ها» وضعیت متوسط را دریافت کرده‌اند.

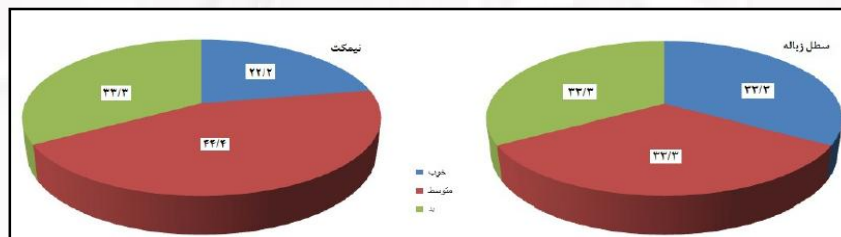
با توجه به جدول، ارزیابی پاسخ‌دهندگان از وضعیت سطل زباله در نواحی مورد بررسی از نظر «کیفیت» استفاده از رنگ‌ها، «میزان دسترسی مبلمان برای افراد سالم» و «مکان‌یابی مناسب آن»، خوب می‌باشد؛ در معیارهایی نظیر «دسترسی مبلمان برای افراد ناتوان»، «میزان مقاومت در برابر تخریب‌گرایی» و «میزان تخریب مبلمان» سطح ارزیابی از نظر پاسخ‌دهندگان ضعیف بوده است و در سایر معیارها یعنی «کیفیت مصالح و ایمنی»، «میزان مقاومت در برابر آب‌وهوا» و «توجه به اصول زیبایی‌شناسی» از وضعیت متوسطی برخوردار است. در شکل ۶ میانگین نظرات شهروندان در خصوص ارزیابی آن‌ها از وضعیت سطل زباله و نیمکت در نواحی مورد مطالعه با توجه به هشت معیار سنجش کیفیت مبلمان در قالب نمودارهای دایره‌ای نشان داده شده است.





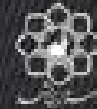
جدول ۱- ارزیابی پاسخ دهندگان از وضعیت کیفی سطل زباله و میزان دستوری به آن

ردیف	معیارهای سنجش کیفیت سطل (نیمکت)	سطح ارزیابی به دست برای نیمکت			سطح ارزیابی به دست برای سطل زباله		
		خوب	متوسط	بد	خوب	متوسط	بد
۱	کیفیت استفاده از رنگ‌ها از نظر مفرح و شاد بودن و هماهنگی با سایر عناصر	۸/۳۰	۵/۵۹	۸/۹	۳/۵۰	۵/۲۸	۳/۱۱
		خوب	متوسط	بد	خوب	متوسط	بد
۲	میزان دسترسی به میلمان برای افراد سالم	۳/۵۶	۸/۳۴	۹	۵۲	۸/۲۷	۳/۱۰
		خوب	متوسط	بد	خوب	متوسط	بد
۳	میزان دسترسی به میلمان برای افراد معلول	۵/۲	۳۳	۵/۶۵	۱۶	۳/۲۸	۸/۵۵
		زیاد	متوسط	کم	زیاد	متوسط	کم
۴	میزان تخریب میلمان	۸/۶۵	۸/۳۶	۵/۲	۸/۵۱	۳/۴۰	۸
		زیاد	متوسط	کم	خوب	متوسط	بد
۵	کیفیت مصالح مورد استفاده در میلمان و ایمنی وسایل	۸/۵	۳/۸۲	۶۲	۳/۹	۶۳	۸/۲۷
		زیاد	متوسط	کم	زیاد	متوسط	کم
۶	میزان مقاومت در برابر تخریب‌گرایی	۵/۹	۲/۲۸	۶۲	۸/۱۰	۵/۲۷	۸/۶
		زیاد	متوسط	کم	زیاد	متوسط	کم
۷	میزان مقاومت در برابر آب‌وهوا	۳/۵	۳/۷۰	۵/۲۴	۵/۷	۵/۵۹	۳۳
		خوب	متوسط	بد	خوب	متوسط	بد
۸	کیفیت انواع میلمان از نظر طراحی و توجه به اصول زیباشناسی	۶۱	۶۴	۱۵	۸/۲۵	۸/۵۵	۵/۷۸
		خوب	متوسط	بد	خوب	متوسط	بد
۸	کیفیت انواع میلمان از نظر جانمایی مناسب	۳/۶۹	۵/۲۶	۳/۹	۸/۶۴	۸/۲۲	۵/۱۳
		خوب	متوسط	بد	خوب	متوسط	بد



شکل ۶- نمودار مقایسه ارزیابی کلی نظرات پاسخ دهندگان درباره معیارهای سنجش کیفیت نیمکت و سطل

همچنین یافته‌های حاصل از مطالعات نگارنده و نظرات شهروندان در خصوص معیارهای ارزیابی کیفیت نیمکت‌ها و سطل‌های زباله نشان داد که هر یک از معیارها در ارتباط با یکدیگر قرار دارند و به عبارت دیگر بر هم اثرگذار هستند.



در جداول ۱-۳ از شکل ۷ معیارهایی که بر هم اثرگذار بوده و به عبارتی دیگر با یکدیگر همبستگی می یابند نشان داده شده است. در اینجا با توجه به رتبه‌ای بودن نوع متغیرها از ضرایب کندال و اسپیرمن استفاده شده است.

جدول ۱			
ضرایب همبستگی			
محداسه‌ی میزان همبستگی معیارهای کیفیت رنگ و میزان زیبایی مبلمان یا استفاده از ضرایب کندال و اسپیرمن	کیفیت استفاده از رنگها در تیمکت و سطل	کیفیت تیمکت و سطل از نظر توجه به اصول زیباسازی	کیفیت استفاده از رنگها در تیمکت و سطل
همبستگی با استفاده از ضرایب کندال	Correlation Coefficient	1.000	.298**
	Sig. (2-tailed)	.	.000
	N	400	400
	Correlation Coefficient	.298**	1.000
Sig. (2-tailed)	.000	.	.000
N	400	400	400
همبستگی با استفاده از ضرایب اسپیرمن	Correlation Coefficient	1.000	.321**
	Sig. (2-tailed)	.	.000
	N	400	400
	Correlation Coefficient	.321**	1.000
Sig. (2-tailed)	.000	.	.000
N	400	400	400
جدول ۲			
ضرایب همبستگی			
محاسبه‌ی میزان همبستگی معیارهای ایمنی و مقاومت مصالح و میزان مقاومت در برابر تخریب مبلمان یا استفاده از ضرایب کندال و اسپیرمن	میزان ایمنی و مقاومت مصالح به کار رفته	میزان مقاومت مبلمان در برابر تخریب	میزان مقاومت مبلمان در برابر تخریب
همبستگی با استفاده از ضرایب کندال	Correlation Coefficient	1.000	.275**
	Sig. (2-tailed)	.	.000
	N	400	400
	Correlation Coefficient	.275**	1.000
Sig. (2-tailed)	.000	.	.000
N	400	400	400
همبستگی با استفاده از ضرایب اسپیرمن	Correlation Coefficient	1.000	.306**
	Sig. (2-tailed)	.	.000
	N	400	400
	Correlation Coefficient	.306**	1.000
Sig. (2-tailed)	.000	.	.000
N	400	400	400
جدول ۳			
ضرایب همبستگی			
محاسبه‌ی میزان همبستگی معیارهای دسترسی و مکان‌یابی مبلمان یا استفاده از ضرایب کندال و اسپیرمن	میزان دسترسی به مبلمان برای تمام اقشار جامعه	وضعیت انواع مبلمان از نظر مکان‌یابی و توزیع	میزان دسترسی به مبلمان برای تمام اقشار جامعه
همبستگی با استفاده از ضرایب کندال	Correlation Coefficient	1.000	.49**
	Sig. (2-tailed)	.	.000
	N	400	400
	Correlation Coefficient	.49**	1.000
Sig. (2-tailed)	.000	.	.000
N	400	400	400
همبستگی با استفاده از ضرایب اسپیرمن	Correlation Coefficient	1.000	.52**
	Sig. (2-tailed)	.	.000
	N	400	400
	Correlation Coefficient	.52**	1.000
Sig. (2-tailed)	.000	.	.000
N	400	400	400

\*\* Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

شکل ۷- محاسبه میزان همبستگی معیارهای ارزیابی کیفیت تیمکت و سطل توسط ضرایب کندال و اسپیرمن



با توجه به جدول ۳-۱ از شکل ۷ می‌توان میان دو پارامتر «کیفیت رنگ مبلمان» و «توجه به اصول زیاسازی». میان «میزان مقاومت مصالح» و «میزان مقاومت در برابر تخریب» و همچنین میان «میزان دسترسی به مبلمان» و «میزان کیفیت مکان‌یابی این عناصر» همبستگی مثبتی یافت؛ به عنوان مثال در مورد دو پارامتر رنگ و زیبایی می‌توان اینگونه استنباط کرد که هرچه کیفیت رنگ‌های مورد استفاده در عناصر مبلمان از قبیل نیمکت و سطل زباله افزایش یابد به همان اندازه نیز بر میزان زیبایی بصری این عوامل افزوده خواهد شد و بالعکس. به همین ترتیب در رابطه با دو پارامتر دوم و سوم نیز می‌توان چنین استنباطی حاصل نمود. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد مقادیر همبستگی برای همه‌ی متغیرها با استفاده از ضریب اسپیرمن بیش‌تر از ضریب کندال بوده است. بنابراین همبستگی با استفاده از ضریب اسپیرمن، ارتباط مستقیم قوی‌تری را میان پارامترهای مذکور نشان می‌دهد.

#### ۱- نتیجه گیری

نتایج حاصل از مطالعات میدانی نگارنده، نظرخواهی از شهروندان و مقایسه‌ی وضعیت فعلی نیمکت‌ها و سطل‌های زباله با استانداردهای رایج در مناطق مورد مطالعه نشان می‌دهد که اگر چه این دو نوع مبلمان در نواحی مطالعه‌شده از توزیع نسبتاً مناسبی برخوردار هستند اما از جنبه‌های دیگر مانند مصالح مورد استفاده، ایمنی، مقاومت در برابر وندالیسم، مقاومت در برابر آب‌وهوا، توجه به اصول زیبایی‌شناسی و مواردی از این دست کیفیت لازم را ندارند؛ همچنین با توجه به مطالعات میدانی انجام‌شده سطل‌های زباله به طور کلی نسبت به نیمک‌ها وضعیت بهتری دارند، گرچه از مهم‌ترین مشکلاتی که در رابطه با این عناصر در مناطق مطالعه‌شده وجود دارد عدم تناسب‌سازی ارتفاع برخی از آن‌ها (ارگونومی) با افراد نشسته بر صندلی چرخار می‌باشد. مهم‌تر از آنچه گفته شد مشکلاتی است که در زمینه‌ی طراحی و برنامه‌ریزی مبلمان شهری وجود دارد که عبارت است از فقدان استانداردهای طراحی، نصب و مکان‌یابی این عناصر با توجه به شرایط گوناگون طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و غیره در شهر اهواز و به تفکیک برای هر عنصر مبلمان شهری از قبیل نیمکت‌ها و زباله‌دان‌ها. بدین منظور تشکیل گروه‌های متخصص در شهر اهواز در زمینه‌ی پارامترهای مربوط به کیفیت مبلمان از قبیل اصول و ضوابط زیبایی‌شناسی، روانشناسی رنگ، دسترسی مناسب به مبلمان، مکان‌یابی مناسب و غیره و مطالعات و تدابیر لازم در این راستا ضروری می‌باشد.

همچنین بررسی روابط میان پارامترهای سنجش و ارزیابی کیفیت انواع مبلمان و از آن جمله نیمکت‌ها و سطل‌های زباله نشان می‌دهد که هر یک از آن‌ها در ارتباط با یکدیگر قرار دارند و نمی‌توان فقط یک یا دو مورد از پارامترهای مذکور را به عنوان معیاری برای سنجش کیفیت انواع مبلمان در نظر گرفت. بنابراین، دستیابی به کیفیت مطلوب و مناسب این عناصر جز با در نظر گرفتن تمامی شرایط و تمامی عواملی که به نوعی با مبلمان و ارتقاء کیفی این عناصر ارتباط می‌یابد حاصل نخواهد شد.





## منابع و مآخذ:

- ۱- امینی، امیرحسین و امیر سمیاری، (۱۳۸۵)، طراحی و مناسب‌سازی مبلمان شهری، همایش ملی مناسب‌سازی محیط شهری.
- ۲- پور ابوطالب، محمد، (۱۳۸۵)، ورزش و مبلمان شهری، اولین همایش ملی شهر و ورزش، تهران.
- ۳- توسلی، محمود و ناصر بنیادی، (۱۳۷۱)، طراحی فضاهای شهری، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات و معماری ایران، جلد اول.
- ۴- حسینی، مریم السادات، (۱۳۸۵)، ساماندهی مبلمان شهری، فصلنامه‌ی سازمان نظام مهندسی ساختمان استان قزوین، سال پنجم، شماره ۱۵، تابستان.
- ۵- خوشگوار، علی و ناصح یوسفی، (۱۳۸۴)، اصول چیدمان مبلمان در فضاهای باز و سبز شهری، ماهنامه‌ی پیام سبز، سال پنجم، شماره ۴۶، آبان.
- ۶- روحبخش قصابی، فروغ (۱۳۸۵)، مناسب‌سازی مبلمان و تجهیزات شهری، همایش ملی مناسب‌سازی محیط شهری.
- ۷- زنگی‌آبادی، علی و نازنین تبریزی، (۱۳۸۳)، طراحی و برنامه‌ریزی مبلمان شهری، چاپ اول، مشهد، انتشارات شریعه‌ی توس.
- ۸- زنگی‌آبادی، علی و نازنین تبریزی، (۱۳۸۶)، تحلیل فضایی مبلمان شهری محدوده‌ی گردشگری بخش مرکزی شهر اصفهان، مجله‌ی پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، شماره ۱ (پیاپی ۲۲).
- ۹- شجاعی، لیلا، (۱۳۸۷)، نقش مبلمان شهری در هویت شهر، نشریه خبری آموزشی و پژوهشی، شماره ۲۳، آذر.
- ۱۰- صفری، عباس و دیگران، (۱۳۸۵)، مقایسه‌ی مبلمان شهری برای معلولین داخل کشور با خارج از کشور، همایش ملی مناسب‌سازی محیط شهری.
- ۱۱- غلامپور، اشکان، (۱۳۷۹)، معیارهای ارزیابی و انتخاب مبلمان شهری، ماهنامه شهرداری‌ها، سال دوم، شماره ۱۸، آبان ماه.
- ۱۲- قنبری هفت‌چشمه، ابوالفضل، (۱۳۸۲)، بررسی مشکلات و نارسایی‌های مبلمان شهری با تاکید بر مسیرهای عابر پیاده (مطالعه‌ی موردی شهر تبریز، محدوده‌ی چهارراه آبرسانی تا تقاطع شهید بهشتی)، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه تبریز.
- ۱۳- کرمی، پرستو و سارا شریعتی، (۱۳۸۵)، بررسی توسعه مبلمان و تجهیزات شهری بر هویت شهرها و شهرسازی، مجموعه مقالات اولین همایش مناسب‌سازی مبلمان شهری.
- ۱۴- مرتضایی، رضا، (۱۳۷۹)، طراحی مبلمان برای خیابان (۲)؛ زباله‌دان و گلجای، ماهنامه‌ی شهرداری‌ها، سال دوم، شماره‌ی ۱۸، آبان ماه.
- ۱۵- مرتضایی، سید رضا، (۱۳۸۱)، رهیافت‌هایی در طراحی مبلمان شهری، چاپ اول، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
- ۱۶- ملک، نیلوفر، (۱۳۸۵)، مناسب‌سازی مبلمان و تجهیزات شهری، همایش ملی مناسب‌سازی محیط شهری.
- ۱۷- نخعی، نفیسه، (۱۳۸۰)، مبلمان شهری، فصلنامه‌ی سبزینه، حوزه معاونت امور عمرانی استانداری سیستان و بلوچستان، پاییز.





[۱۸] Camilleri, Patrick, ۲۰۰۸; Design For Accessibility: Access For All Urban and Public Spaces: Urban and Public Places, available at: <[www.ktpmalta.com](http://www.ktpmalta.com)>

[۱۹] W. Harris, Charles & Nicholas T. Dines, ۱۹۹۸; Time Saver Standard for Landscape Architecture: Design and construction Data; New York: Mac Graw-Hill, Second Edition.

[۲۰] W. Harris, Charles & Nicholas T. Dines, ۱۹۹۸; Time Saver Standard for Landscape Architecture: Design and construction Data; New York: Mac Graw-Hill.





This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.  
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.  
This page will not be added after purchasing Win2PDF.